

การระบายสีน้ำ: วิถีชีวิตชาวนาไทย

พิบูลย์ มังกร^{1*} และ ศศิธร รำไพสาคร¹

¹สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

*mangkorn5@yahoo.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การระบายสีน้ำ: วิถีชีวิตชาวนาไทย มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาวิถีชีวิตชาวนาไทย จังหวัดสุพรรณบุรี 2. เพื่อสร้างสรรค์การระบายสีน้ำวิถีชีวิตชาวนาไทย 3. เพื่อรวบรวมเทคนิคสร้างสรรค์การระบายสีน้ำ โดยถ่ายทอดเรื่องราววิถีชีวิตของการทำนา ขั้นตอนการทำนา เครื่องมือใช้ในการทำนา เป็นผลงานสร้างสรรค์การระบายสีน้ำ

ผลการวิจัยพบว่า มีขั้นตอนการทำนา และเครื่องมือเครื่องใช้สำหรับทำนาดังนี้ 1. ขั้นตอนการทำนา ได้แก่ การเตรียมพื้นที่ทำนา การดำนา การดูแลและบำรุงรักษาต้นข้าว การทำขวัญข้าว การเก็บเกี่ยว การนวดข้าว การสาดข้าว การตากข้าว การเก็บข้าว และเครื่องมือเครื่องใช้สำหรับการทำนาที่อาศัยแรงงานคนและสัตว์เป็นหลัก 2. เครื่องมือเครื่องใช้ในการเตรียมพื้นที่และเพาะปลูก ได้แก่ ไถ คราด เครื่องมือเครื่องใช้ในการจัดการผลผลิตข้าว ได้แก่ เคียว คานหลาว กระดานลากข้าว ไม้พาดข้าว กระดิ่ง เครื่องสีข้าว เครื่องมือเครื่องใช้ในการขนส่งข้าว ได้แก่ เกวียน เครื่องมือเครื่องใช้สำหรับใส่ข้าวและเก็บข้าว ได้แก่ กระบุง และยุ้งข้าว 3. เทคนิคในการสร้างสรรค์มีหลากหลาย โดยผู้วิจัยได้ถ่ายทอดวิถีชีวิตชาวนาแบบดั้งเดิม ด้วยเทคนิคขั้นตอนการระบายสีน้ำ ซึ่งด้วยเทคนิคต่าง ๆ ทำให้ภาพเกิดระยงอ่อนแก่ ไกลไกล บรรยากาศ และสีสัน ได้เป็นภาพผลงานสร้างสรรค์ที่มีลักษณะเฉพาะตน สำหรับใช้เป็นสื่อการเรียนรู้อะการอนุรักษ์วิถีชีวิตชาวนาไทย ให้กับเยาวชนและผู้สนใจทั่วไป

คำสำคัญ: การระบายสีน้ำ, วิถีชีวิต, ชาวนาไทย

Watercolor painting: The way of Thai farmer life

Phiboon Mangkorn^{1,*}, Sasithorn Ramphaisakorn²

Art Education Department, Faculty of Humanities and Social Sciences,

Nakhon Pathom Rajabhat University

*mangkorn5@yahoo.com

Abstract

Research subject "Watercolor painting: The way of Thai farmer life" have a purpose 1. to study the way of life of Thai farmers in Suphanburi Province 2. to create watercolor painting of Thai farmer's life 3. to collect creative techniques of watercolor painting by conveying the story the way of life in rice farming process, farming tools by a creative work of watercolor painting.

The result of the research shows that there is a rice farming process and tools for rice farming as follows: 1. the rice farming process, including preparation of rice fields, farming, care and maintenance of rice plants, kwan kao, rice farming harvesting, threshing, spreading of rice, drying of rice, harvesting of rice and tools for farming that require human and animal labor 2. tools for preparing and cultivating land, such as plowing, rake, tools for managing rice production such as scythe, beam, board dragging rice, wood threshing machine, rice milling machine, tools used to transport rice including wagons, tools used to put rice and store rice, such as baskets and rice barn 3. creative techniques are varied in which the

researchers conveyed the traditional way of life of farmers with various watercolor painting techniques, create images that are soft, near, far, atmospheric and colorful, creating images of unique creative works for use as a learning and conservation medium for Thai farmer life for youth and general interested parties

Keyword: Watercolor painting, Way of life, Thai Farmer

1. บทนำ

ลักษณะภูมิประเทศและสภาพภูมิอากาศในแถบภาคกลางของไทย มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การทำเกษตรกรรม มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำนาข้าว ที่มีอยู่ทั่วประเทศไทย ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเกษตรกรรมแบบดั้งเดิมที่ใช้เพื่อยังชีพไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่เน้นการทำเกษตรกรรมเชิงพาณิชย์ ทำให้วิถีชีวิตและวิธีการทำนาของชาวนาไทยเริ่มเปลี่ยนแปลงไป ที่เห็นได้ชัดเจนอย่างหนึ่งคือ จากการใช้ควายไถนา ไปสู่รถไถนา อุปกรณ์ต่าง ๆ ในอดีตเริ่มลดบทบาทลง มีหลงเหลือให้ดูเป็นบางส่วนไม่ครบทุกชิ้น การลงแขกหรือวานจะทำได้ลำบากขึ้น ซึ่งความสามัคคี การพึ่งพาอาศัยกันในชุมชนลดลง เสน่ห์ความสวยงามของวิถีชีวิตเกษตรกรรมลดลง ภูมิปัญญาทางด้านความเชื่อเช่นการเรียกขวัญข้าวแทบจะสูญหายไป

จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นจังหวัดที่นับได้ว่าเป็นอู่ข้าว อู่น้ำ ของภาคกลางและของประเทศไทย มีการทำเกษตรกรรมมาช้านานโดยเฉพาะการปลูกข้าว รวมทั้งมีศูนย์การเรียนรู้เกี่ยวกับการทำนาตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน ที่ศูนย์เรียนรู้วิถีชีวิตและจิตวิญญาณชาวนาไทย ซึ่งตั้งอยู่ที่ตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี และหมู่บ้านอนุรักษ์ควายไทย จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งทั้งสองแห่งเป็นแหล่งค้นคว้าเรื่องข้าวและการทำนาที่สำคัญแห่งหนึ่ง เพื่อให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้ เป็นการอนุรักษ์วิถีชีวิตการทำนา ในศูนย์การเรียนรู้มีการแสดงความเป็นมาของการทำนาแบบดั้งเดิม วิถีชีวิตการทำนาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน รวมทั้งเครื่องมือเครื่องใช้สำหรับการทำนาและแปลงนาสาธิต โดยการก่อตั้งศูนย์การเรียนรู้วิถีชีวิตและจิตวิญญาณชาวนาไทยมีวัตถุประสงค์ เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ให้คนรุ่นหลังได้อนุรักษ์วิถีชีวิตการทำนาทั้งในอดีตและเรียนรู้การทำนาปัจจุบัน ส่วนการวาดภาพระบายสีน้ำแบบสร้างสรรค์จะแสดงถึงเรื่องราวของวิถีชีวิตของชาวนาไทยนั้น เป็นรูปแบบอีกรูปแบบหนึ่งของสื่อการเรียนรู้ที่ช่วยอนุรักษ์วิถีชีวิตของชาวนาไทย ให้เยาวชนและผู้สนใจได้ภาคภูมิใจและชื่นชมในวิถีชีวิตแบบไทย ๆ

สีน้ำเป็นสีที่มีคุณสมบัติโปร่งใสและไหลซึม เมื่อระบายลงบนกระดาษจะสามารถมองผ่านไปถึงสีอีกชั้นหนึ่งของกระดาษได้ เช่น เมื่อระบายสีที่ 2 กับสีที่ 1 ก็จะสามารถมองผ่านไปยังสีที่ 1 ได้เป็นชั้น ๆ ความทับซ้อนกันนี้ทำให้สามารถมองเห็นเป็นสีใหม่เกิดขึ้นได้ และสามารถระบายสร้างน้ำหนักและระยะใกล้ไกลได้ “การระบายสีน้ำเป็นวิธีการเขียนภาพวิธีหนึ่งที่ใช้สีน้ำเป็นวัสดุในการเขียนภาพลงบนกระดาษ ซึ่งสีน้ำมีลักษณะพิเศษเฉพาะตัวคือมีคุณสมบัติโปร่งแสง ชุ่มเยิ้มมีคราบคุณค่าและประโยชน์ของสีน้ำจึงต่างกับสีอวสตุประเภทอื่น ในเรื่องของความเรียบง่าย และคุณค่าด้านความรู้สึกของบรรยากาศ” (อารี สุทธิพันธุ์, 2560: 19) การระบายสีน้ำสามารถระบายได้หลายวิธี หลากหลายเทคนิค อาจระบายเปียกบนเปียก เปียกบนแห้ง แห้งบนแห้งและการระบายบนกระดาษรองที่เตรียมไว้ สามารถใช้ระบายเพื่อสร้างบรรยากาศได้เด่นชัด

ผู้วิจัยมองเห็นถึงความสำคัญของการอนุรักษ์วิถีชีวิตชาวนาไทยที่เรียบง่ายในอดีต จึงสร้างสรรค์ผลงานการระบายสีผ่านงานศิลปะในรูปแบบการระบายสีน้ำ เพื่อให้เข้าใจถึงวิถีชีวิตชาวนาไทย ขั้นตอนการทำนา รวมถึงวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำนา ด้วยเทคนิคการระบายสีน้ำที่หลากหลาย ผู้วิจัยคาดหวังว่าจะเป็นการสร้างสื่อการเรียนรู้ให้แก่เยาวชน และผู้ที่สนใจทั่วไป ให้หันมาสนใจอนุรักษ์ภูมิปัญญาและวิถีชีวิตของชาวนาไทยดั้งเดิมให้คงอยู่กับคนไทยต่อไป

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือวิจัย ขอบเขตและกระบวนการวิจัย

2.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล และเครื่องมือวิจัย

การศึกษาครั้งนี้มีขั้นตอนการศึกษาและการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1) ศึกษาจากสถานที่จริงที่ศูนย์เรียนรู้วิถีชีวิตและจิตวิญญาณชาวนาไทย และหมู่บ้านอนุรักษ์ควายไทย จังหวัดสุพรรณบุรี

2) การบันทึกข้อมูล ผู้วิจัยทำการบันทึกข้อมูลโดยใช้กล้องถ่ายรูป เพื่อบันทึกภาพผลงานขั้นตอนการทำนาวิถีชีวิตของชาวนาไทย รวมไปถึงเครื่องมือเครื่องใช้ในการทำนา

3) ศึกษาเอกสาร บทความ หนังสือ และงานวิจัยต่าง ๆ จากแหล่งความรู้ทั่วไปที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับการระบายสี และวิถีชีวิตชาวนาไทย

4) ผู้วิจัยใช้กล้องถ่ายภาพสำหรับบันทึกภาพ แบบสังเกตที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อใช้ในการบันทึกข้อมูลในการสังเกตขั้นตอนการทำงาน เครื่องมือเครื่องใช้ในการทำงาน ที่พบในศูนย์เรียนรู้วิถีชีวิตและจิตวิญญาณชาวนาไทย และหมู่บ้านอนุรักษ์ควายไทย จังหวัดสุพรรณบุรี ในประเด็น สี รูปทรง เครื่องมือเครื่องใช้สำหรับทำนา และขั้นตอนการทำงานในแต่ละขั้น

ผู้วิจัยศึกษาวิถีชีวิตชาวนาไทย 2 แห่งคือ 1) ที่ศูนย์การเรียนรู้วิถีชีวิตและจิตวิญญาณของชาวนาไทย 2) หมู่บ้านอนุรักษ์ควายไทย ในจังหวัดสุพรรณบุรี แห่งแรกเป็นสถานที่รวบรวมเรื่องราวของขั้นตอนการทำงาน มีแปลงสาธิตการทำนาแต่ละขั้นตอนตั้งแต่การเตรียมพื้นที่ทำนา การเลือกพันธุ์ข้าว การดูแลและบำรุงรักษา การทำขวัญข้าว การเก็บเกี่ยว การนวดข้าว การสาดข้าว การตากข้าว การเก็บข้าว และองค์ความรู้ในวิถีของชาวนาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันที่ทรงคุณค่า ส่วนหมู่บ้านอนุรักษ์ควายไทย มีความต่างจากศูนย์การเรียนรู้วิถีชีวิตชาวนาไทย โดยเน้นการอนุรักษ์ควายไทยและมีจำนวนควายมาก นำเสนอการทำนาหลายขั้นตอนและเน้นการนวดข้าว การตีข้าวหลายรูปแบบ เช่น ภาคกลางนวดข้าวด้วยครกข้อมมือ ภาคเหนือนวดข้าวด้วยครกกระเดื่อง เป็นต้น ภาพรวมของสถานที่ทั้ง 2 แห่งนี้ คือการเก็บรวบรวมเครื่องมือเครื่องใช้ในการทำนา วิถีชีวิตของชาวนาในอดีต ในอดีตนั้นชาวนาต้องใช้แรงงานของตนเองเป็นหลัก และมีแรงงานสัตว์เข้ามาช่วยเช่น วัวควาย ซึ่งต่างจากการทำนาในปัจจุบันที่ใช้เครื่องจักรแทนแรงงานคนและแรงงานสัตว์ ทำให้วิถีชีวิตเดิม ๆ เริ่มสูญหายไป ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาวิถีชีวิตของชาวนาไทย เพื่อนำมาสร้างสรรค์ผลงานการระบายสีน้ำซูดวิถีชีวิตชาวนาไทยไว้เป็นขั้นตอนการทำงาน ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนการทำงาน

1) การเตรียมพื้นที่ทำนา	4) การทำขวัญข้าว	7) การสาดข้าว
2) การดำนา	5) การเก็บเกี่ยว	8) การตากข้าว
3) การดูแลและบำรุงรักษา	6) การนวดข้าว	9) การเก็บข้าว

2.2 ขอบเขต และกระบวนการการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการกำหนดขอบเขต และกระบวนการวิจัยดังต่อไปนี้

1) ลงพื้นที่ถ่ายภาพ วิถีชีวิตนาไทยในขั้นตอนการทำงาน และเครื่องมือเครื่องใช้สำหรับการทำนา ที่ศูนย์การเรียนรู้และจิตวิญญาณของวิถีชีวิตชาวนาไทย และที่หมู่บ้านอนุรักษ์ควายไทย ในจังหวัดสุพรรณบุรี ด้วยกล้องถ่ายภาพ จัดบันทึกข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย และศึกษาจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เลือกข้อมูลที่ได้มาใช้เป็นแนวทางการออกแบบสร้างสรรค์ผลงาน ออกแบบโครงสร้างของภาพ จัดองค์ประกอบในภาพจากการวิเคราะห์ตามเนื้อหาเรื่องราว

2) ผู้วิจัยได้กำหนดภาพลักษณ์ เป็นรูปวิถีชีวิตชาวนาไทย รูปข้อมูลที่เกี่ยวกับขั้นตอนการทำงาน และเครื่องมือเครื่องใช้ในการทำงาน ที่จัดแสดงอยู่ ณ ศูนย์การเรียนรู้และจิตวิญญาณของวิถีชีวิตชาวนาไทย และหมู่บ้านอนุรักษ์ควายไทย ในจังหวัดสุพรรณบุรี นำมาถ่ายทอดรูปแบบสีน้ำเสมือนจริงตามรูปทรงสัญลักษณ์ที่ได้รวบรวมเป็นข้อมูลไว้ โดยมาจัดองค์ประกอบศิลป์ ใช้หลักการดุลยภาพแบบสมมาตร และจัดกลุ่มรูปทรงที่จะนำเสนอเป็นลักษณะเด่นของภาพ และถ่ายทอดโดยแสดงให้เห็นโดดเด่นด้วยสีและแสดงรายละเอียดของรูปร่างรูปทรงบางส่วน และจัดวางองค์ประกอบตามความเหมาะสม

3) เลือกใช้วัสดุอุปกรณ์ในการระบายสีน้ำ ได้แก่ กระดาษสีน้ำที่มีความหนาไม่น้อยกว่า 300 แกรม สีน้ำชนิดหลอดและชนิดดิลิป พู่กันกลม พู่กันแบน และพู่กันเล็กยาว จานสี ฟองน้ำ กระจกใส่น้ำ และกระดาษกาวน้ำ

4) ชั่งกระดาษสีน้ำบนกระดาษไม้อัด โดยใช้กระดาษกาวน้ำ เพื่อให้กระดาษมีความตึงเมื่อระบายแล้วกระดาษเปียกน้ำมาก ทำให้กระดาษไม่ย่น

5) ทำการร่างภาพตามเรื่องราวของขั้นตอนการทำงานบางภาพ และในบางภาพไม่ต้องทำการร่างภาพใช้วิธีการระบายสีเลย โดยระบายสีบนกระดาษที่ซึ่งไว้แล้ว

6) ระบายสีด้วยเทคนิคต่าง ๆ เช่น เทคนิคการระบายเรียบ การขูดขีด การใช้เส้นเทียนขาวลากเส้น การใช้เส้นบังค้ำ การใช้เกลือแกลโรย การระบายแบบนอกเข้ใน การระบายแบบเว้นขาว และการเคลือบสี

3. ผลงานสร้างสรรค์และการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร ประกอบกับข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม จากการสังเกต และการถ่ายภาพ มาศึกษาวิเคราะห์ตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ในขอบเขตเนื้อหาเรื่องราว เพื่อสร้างสรรค์ผลงานและนำเสนอการวิเคราะห์ผลงานแบบพรรณนาวิเคราะห์ ในประเด็น เรื่องราวของการทำนา ขั้นตอนการ

ทำนา เครื่องมือเครื่องใช้สำหรับทำนา ผู้วิจัยได้สร้างสรรค์ผลงานจำนวน 3 ชุดผลงาน โดยในบทความนี้ผู้วิจัยขอนำเสนอ ผลงานชุดที่หนึ่งคือ ชุดวิถีชีวิตชาวนาไทย ดังนี้

3.1 ด้านเนื้อหาเรื่องราว ผู้วิจัยนำเสนอเรื่องราวของวิถีชีวิตชาวนาไทย ที่แสดงให้เห็นถึงขั้นตอนการทำนา ทั้ง 9 ขั้นตอน โดยเรื่องราวในภาพที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจากการถ่ายภาพลงพื้นที่ จากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมไปถึง ประสบการณ์ตรงที่ผู้วิจัยเคยทำนา มา ทำให้ผู้วิจัยสามารถออกแบบเรื่องราวในผลงานขึ้นมาได้ เนื้อหาเรื่องราวในภาพแสดงถึงความอบอุ่น ความสามัคคีกัน การทำงานเป็นทีม และการช่วยเหลือซึ่งกัน ที่ผู้วิจัยได้สร้างสรรค์ผลงานการระบายสีน้ำไว้ใน ขั้นตอนการทำนา 9 ขั้นตอน ดังนี้

1) การเตรียมพื้นที่ดำนา

ชาวนาเตรียมพื้นที่ดำนาโดยการวิดน้ำเข้านา พอให้ดินชุ่มชื้นแล้วจะทำการไถตะพลิกพื้นผิวนาให้ทั่ว เมื่อไถทั่วแล้วจะใช้คราดคราดเอาหญ้าออกและให้ดินแตกละเอียดด้วย ต่อจากนั้นต้องใช้ลูกขลุบตีดินและหญ้าให้ละเอียดทั่วผิวนาอีกครั้งหนึ่ง จนดินในแปลงนาเป็นเลนแล้วหมักทิ้งไว้อีก 7 วันพอต้นกล้าขึ้นโตประมาณ 30 เซนติเมตร จึงถอนข้าวกล้าพาดโคนกล้าที่มีดินติดกับเท้าให้ดินหลุดออก แล้วเอาข้าวกล้าตั้งบนเบ้นซึ่งทำด้วยแผ่นกระดาน กว้าง 8 นิ้ว ยาว 24 นิ้ว มีขาเป็นไม้จริงลักษณะกลม 1 อัน ตีติดกับกระดานสูงประมาณแค่เอวปักไว้ใกล้ ๆ ตัว เพื่อจะได้เอาข้าวกล้าตั้งกระทุ้งให้เสมอกัน แล้วเอาตอกมัดข้าวกล้าเป็นกำ ๆ ตัดใบกล้าออกบ้าง

ภาพที่ 1 ชื่อภาพ การเตรียมพื้นที่ดำนา เทคนิค เช็ดสีออก ระบายเคลือบ ขนาด 59x42 ซม.

2) การปลูกข้าว

วิธีการดำนาข้าว จะดำเรียงกันเป็นแถว โดยจะแยกข้าวออกเป็นต้น ๆ ปักลงในดินด้วยมือ เมื่อเสร็จแถวหนึ่งก็จะถอยหลังมา ดำแถวต่อไปจนเต็มแปลง มีการแข่งขันกันขนาดลงแขกดำนา เรียกว่า แข่งตามคลองเพื่อความสนุกสนาน ครึกครื้นในการทำงานร่วมกัน หลังจากนั้นในช่วงประมาณ 2-3 วันถัดไปชาวนามักจะเดินตรวจดูเพื่อดำซ่อมกล้าบางต้นที่ลอยขึ้นมาจากดินให้กลับลงไปดินใหม่

ภาพที่ 2 ชื่อภาพ การดำนา, เทคนิค เปียกบนเปียก เว้นกระดาดขาว, ขนาด 59x42 ซม.

3) การดูแลรักษาต้นข้าว

การทำนาในสมัยโบราณโดยมากมักจะปล่อยไปตามธรรมชาติกันส่วนมาก ถ้าเป็นนาหว่านจะอาศัยน้ำฝนหรือน้ำเหนือหลากมาหล่อเลี้ยงต้นข้าว นอกจากนั้นชาวนาจะคอยดูแลถอนต้นหญ้า หรือใช้พรวนดินตามคันนาที่ขึ้นลามาเข้าไปในนา

4) การทำขวัญข้าว

การทำขวัญข้าว เมื่อต้นข้าวเจริญเติบโตเต็มที่ข้าวจะเริ่มตั้งท้อง คนไทยส่วนใหญ่จะถือว่าข้าวมีวิญญาณสิงอยู่ เรียกว่า “พระแม่โพสพ” เพราะเป็นผู้มีพระคุณเลี้ยงชีวิตแก่เราเมื่อเรานึกถึงบุญคุณแม่โพสพ เช่นนี้ก็จะแสดงออกซึ่งความกตัญญูและหาทางกตเวทิตอบแทนพระคุณท่านโดยการทำขวัญ หรือบวงสรวง เช่นไหว้ ตามเวลาที่เหมาะสม เพื่อขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ปกป้องรักษาให้เข้าทุกแปลงเติบโตงอกงามตลอดรอดฝั่ง

ภาพที่ 3 ชื่อภาพ การดูแลรักษาต้นข้าว ทำขวัญข้าว เทคนิค เชื้อสีออก ระบายเคลือบ ขนาด 59x42 ซม

5) การเก็บเกี่ยว

ชาวนาลงมือเก็บเกี่ยว โดยจะบอกเพื่อนบ้านหรือบอกแขกตามบ้าน ถ้ากำหนดวันเกี่ยว เป็นการบอกแขกมาเอาแรงกัน ซึ่งเรียกว่า “ลงแขก” โดยทำการลงแขกเกี่ยวข้าวเพียงวันเดียวก็จะทำการเกี่ยวเสร็จสิ้นนา การเกี่ยวข้าวจะใช้เคียวเกี่ยว หากในพื้นที่นาตอนเกี่ยวข้าวหน้าน้ำในนายังไม่แห้ง ต้องใช้วิธี “สุมซัง” คือ เกี่ยวข้าวเป็นกำ และโย่งตอซังขึ้นให้พื้นน้ำแล้ววางกำข้าวลงบนตอซังไม่ให้ถูกน้ำ

ภาพที่ 4 ชื่อภาพ การเกี่ยวข้าว เทคนิค ระบายเรียบอ่อนแก่ ระบายแบบ negative ระบายเคลือบ ขนาด 59x42 ซม.

6) การนวดข้าว

การนวดข้าว เป็นขั้นตอนการทำให้เมล็ดข้าวเปลือกหลุดออกจากรวง หรือฟ่อนข้าว โดยหลังจากที่ชาวนาเก็บเกี่ยวเสร็จ จะทำการตากฟ่อนข้าวให้แห้ง แล้วจึงนำฟ่อนข้าวมากองรวมกันที่ลานข้าวเพื่อทำการนวด การนวดข้าวมีหลายวิธีขึ้นอยู่กับความถนัดของแต่ละท้องถิ่น แต่หากเป็นการนวดสมัยก่อนจะมี 2 วิธี

วิธีแรก คือ การใช้ วัว หรือควาย เหยียบข้าว

วิธีที่สอง คือ การใช้ไม้นวดข้าว เรียกว่า ตีข้าว หรือ ฟาดข้าว โดยจะใช้ไม้หนีบข้าว ซึ่งมีลักษณะเป็นไม้สองท่อนผูกเชือกติดกันโดยผูกไม้ท่อนหนึ่งที่ปลายไม้และอีกท่อนผูกต่ำกว่าท่อนแรก เพื่อตีบกำข้าว แล้วไม้ท่อนที่ผูกต่ำกว่าจะเป็นตัวหนีบมัดข้าวแล้วก็ฟาดมัดข้าวลงไปในพื้นที่ลานนวดข้าวหรือภาชนะรองรับ โดยฟาดจนกว่าเมล็ดข้าวจะหลุดออกจากรวงหมด

ภาพที่ 5 ชื่อภาพ การนวดข้าว เทคนิค ระบายเคลือบ เช็ดสีออก ขนาด 59×42 ซม.

7) การสาดข้าว

เป็นการทำความสะอาดเมล็ดข้าวให้สะอาด ปราศจากฝุ่นละออง เศษพงและแยกข้าวที่ดีล้วน ๆ ไว้ เครื่องมือที่ใช้สาดข้าว คือ “พลั่วสาดข้าว สาดขึ้นไปบนฟ้าโดยพลิกพลั่วให้เมล็ดข้าวโรยตัวโดยกะให้เมล็ดข้าวตกลงกลางลาน ลมจะพัดเอาข้าวลีบหรือเศษพงออกไปทางหนึ่ง เสร็จขวนาใช้กระดิ่งตีเอาเศษพงและข้าวลีบออกไป ส่วนที่เป็นเมล็ดข้าวดีมี น้ำหนักก็จะหล่นอยู่กับที่

ภาพที่ 6 ชื่อภาพ การสาดข้าว เทคนิค ระบายแบบ negative เช็ดสีออก ระบายเคลือบ ขนาด 59×42 ซม.

8) การตากข้าว

เมื่อทำความสะอาดข้าวเปลือกสะอาดดีแล้ว ถ้าหากข้าวเปลือกยังไม่แห้ง ขวนาจะใช้สัดทา คือเครื่องมือที่ทำด้วยไม้สัก มีด้ามถือ ตรงปลายเป็นแผ่นกระดานคล้ายจอบแต่ยาวประมาณ 1 เมตร ลากข้าวไปให้ทั่วลานเพื่อผึ่งแดดให้แห้ง ประมาณ 2-3 แดด หรือตากแดด 2-3 ครั้ง ในระหว่างที่ข้าวผึ่งแดดอยู่นั้น ขวนาจะต้องกลับข้าวให้เมล็ดข้าวข้างล่างขึ้นข้างบนโดนแดดบ้างเพื่อเมล็ดข้าวจะได้แห้งทั่วกันการกลับข้าว ขวนาจะเดินเอาเท้าลุยข้าวให้ทั่วลานซึ่งเรียกว่า “ลุยข้าว” ก็คือการกลับข้าวเอาข้าวข้างล่างขึ้นข้างบนเพื่อให้ถูกแดดทุกเมล็ด

ภาพที่ 7 ชื่อภาพ การตากข้าว เทคนิค เปียกบนเปียก เว้นกระดาษขาว ขนาด 59×42 ซม.

9) การเก็บข้าว

หลังจากขวานาตากข้าวเสร็จ ขวานาจะเตรียมที่เก็บข้าว การเก็บข้าวมีหลายลักษณะ แต่โดยทั่วไปขวานาในสมัยก่อนจะเก็บข้าวไว้เหมือน ๆ กันคือ

ก. ฉางข้าว คือยั้งข้าวขนาดใหญ่แน่นอน ส่วนมากจะเก็บข้าวเกิน 10 เกวียนขึ้นไป

ข. การเก็บข้าวส่วนที่เหลือเพียงเล็ก ๆ น้อย ๆ ก็จะใส่กระบุง กระบาย หรือใส่กระพ้อมไว้

ภาพที่ 8 ชื่อภาพ การเก็บข้าว เทคนิค ระบายแบบ negative ระบายเคลือบ ขนาด 59x42 ซม.

3.2 เทคนิคและกระบวนการสร้างสรรค์ผลงาน

ในการสร้างสรรค์ผลงานชุดที่หนึ่ง ชุดวิถีชีวิตชาวนาไทย ที่แสดงถึงขั้นตอนการทำนา จำนวน 14 ภาพ เทคนิคที่ผู้วิจัยใช้ระบายได้แก่ เทคนิคการระบายเรียบ การจุดขีด การใช้เส้นเทียนขาวลากเส้น การใช้เส้นบังคับ การใช้เกลือแกงโรย การระบายแบบนอกเข้าไป การระบายแบบเว้นขาว และการเคลือบสี ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างสรรค์ผลงานต่อไปนี้

1) ลงพื้นที่ถ่ายภาพ นาข้าว แปลงนาสาธิตที่แสดงถึงขั้นตอนการทำนา ที่ศูนย์การเรียนรู้และจิตวิญญาณของวิถีชีวิตชาวนาไทย และที่หมู่บ้านอนุรักษ์ควายไทย ในจังหวัดสุพรรณบุรีด้วยกล้องโทรศัพท์ เลือกข้อมูลที่ได้มาใช้เป็นแนวทางการออกแบบสร้างสรรค์ผลงาน

2) วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการระบายผลงานชุดนี้ได้แก่ กระดาษวาดเขียนที่มีความหนาไม่น้อยกว่า 300 แกรม สีน้ำชนิดหลอด และชนิดดิลิป พู่กันกลม พู่กันแบน และพู่กันเล็กยาว จานสี ฟองน้ำ กระจกใส่น้ำ และกระดาษกาวน้ำ

3) ออกแบบโครงสร้างของภาพ จัดองค์ประกอบในภาพจากการวิเคราะห์ตามเนื้อหาเรื่องราว และจากการลงพื้นที่ออกแบบโครงสร้างของภาพมาสร้างสรรค์ผลงานดังนี้

ก. โครงสร้างของภาพที่มีจุดเด่น ด้วยทิศทางของภาพ จากวิถีชีวิตชาวนาไทยภายในภาพและระยะการจัดวางมิติลวงตา จากการระบายสีทับซ้อน

ข. การแบ่งความสมดุลของภาพในลักษณะชายขวา มีความสมดุลกันแบบสมมาตรในแนวนอน และแนวตั้ง

ค. เลือกโครงสร้างของสี มีสีเด่น สีรอง และสีอื่น ๆ เช่น สีเหลือง สีส้ม และสีม่วงกับสีคราม โดยใช้กลุ่มสีแทนบรรยากาศของภาพ เช่น ความสามัคคี การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน หรือ ความอุดมสมบูรณ์ เป็นต้น

ง. ซึ่งกระดาษโดยใช้กระดาษกาวน้ำ เพื่อให้กระดาษมีความตึงเวลาระบายสีน้ำ กระดาษที่เปียกน้ำมากจะทำให้กระดาษไม่ย่น

จ. ทำการร่างภาพตามเรื่องราวของขั้นตอนการทำนาบางรูป หรือบางรูปไม่ต้องทำการร่างภาพใช้วิธีการระบายเลย

ฉ. ระบายสีด้วยเทคนิคต่าง ๆ เช่น เทคนิคการระบายเรียบ การจุดขีด การใช้เส้นเทียนขาวลากเส้น การใช้เส้นบังคับ การใช้เกลือแกงโรย การระบายแบบนอกเข้าไป การระบายแบบเว้นขาว และการเคลือบสี ซึ่งทุกภาพจะจบลงด้วยการระบายเคลือบสี เนื่องจากเทคนิคการระบายเคลือบทำให้ผลงานมีความสมบูรณ์มากขึ้น กล่าวคือ ทำให้รูปดูมีมิติ ดูมีระยะมากขึ้น

ช. ตรวจสอบความสมบูรณ์ของภาพอีกครั้ง เช่น รูปภาพดูมีระยะใกล้ไกลหรือไม่ หากยังไม่สมบูรณ์ก็ระบายสีเพิ่มเติมได้อีก และตกแต่งภาพในลำดับสุดท้าย เพื่อเก็บรายละเอียดในผลงานให้มีความสมบูรณ์

3.3 ด้านรูปแบบ

ผู้วิจัยได้กำหนดภาพลักษณะเป็นรูปเกี่ยวกับวิถีชีวิตของชาวนาไทย ขั้นตอนการทำนา เช่น รูปคนที่แสดงการทำนาในท่าทางต่าง ๆ เช่น คนย่น คนนั้ง คนก้ม ที่แสดงถึงวิถีชีวิตการทำนาในแต่ละขั้นตอน ฉากหลังในภาพประกอบด้วยทุ่งนา เครื่องมือเครื่องใช้สำหรับทำนาบางส่วน ในลักษณะรูปแบบเสมือนจริง โดยการนำรูปทรงเหมือนจริงจากการศึกษาจากพื้นที่ ศูนย์การเรียนรู้และจิตวิญญาณของวิถีชีวิตชาวนาไทย และที่หมู่บ้านอนุรักษ์ควายไทย ในจังหวัดสุพรรณบุรี ที่เป็นประสบการณ์ตรงมาถ่ายทอด

เป็นผลงานสร้างสรรค์ระบายสีน้ำ และจัดองค์ประกอบศิลป์โดยใช้หลักการคุณภาพแบบอสมมาตร และจัดกลุ่มรูปทรงที่เป็นประธานจัดวางเป็นจุดเด่นของภาพ และนำเสนอเสนอบรรยากาศและมิติของภาพด้วยเทคนิคการระบายสีที่หลากหลาย เช่น เทคนิคการระบายเรียบ การขีดขีด การใช้เส้นเทียนขาวลากเส้น การใช้เส้นบังคับ การใช้เกลือแกงโรย การระบายแบบนอกเข้านในการระบายแบบเว้นขาว และการเคลือบสี

4. บทสรุป

ด้านเนื้อหาเรื่องราว จากการศึกษาเรื่องราวของวิถีชีวิตชาวนาไทยประเด็นวิถีชีวิตของชาวนาไทยในขั้นตอนการทำงาน 9 ขั้นตอน ผู้วิจัยพบว่าการทำงานปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตมาก เนื่องจากพัฒนาการทางเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่นำเข้ามาใช้ในภาคการเกษตร โดยเฉพาะเข้ามาเกี่ยวข้องกับการทำงานเพื่อให้ประหยัดเวลาและทำให้ชาวนาได้ผลผลิตที่มากขึ้น การทำงานสมัยใหม่ไม่ได้ทำนาเพื่อเก็บไว้กินในครัวเรือนอย่างเดียวแต่ยังเก็บไว้เพื่อการค้าไปจำหน่าย จึงทำให้สภาพสังคมชาวนาเปลี่ยนแปลงไปด้วย ทั้งในด้านความสัมพันธ์ในเรื่องวิถีชีวิตของชาวนาไทยดั้งเดิมที่สูญหายไป การใช้รถไถนาแทนแรงงานควาย การใช้เครื่องสูบน้ำเป็นเครื่องมือวิดน้ำหรือชักน้ำเข้านาแทนการใช้ขังโลงและระหัด การใช้รถยนต์ปัดคันกล้าในนาแทนการใช้มือของคนและไม้หัวโยก และใช้แรงงานคนทีน้อยลง ภาพวิถีชีวิตชาวนาไปเปลี่ยนไปมากจนเยาวชน หรือคนรุ่นหลังจะไม่ได้เป็นภาพเหล่านั้นแล้ว ดังนั้นภาพสร้างสรรค์การระบายสีน้ำวิถีชีวิตชาวนาไทยของผู้วิจัยนี้จึงเป็นส่วนหนึ่งในการให้ความรู้และอนุรักษ์ความเป็นไทยได้ส่วนหนึ่ง

ด้านเทคนิคและกระบวนการ สีน้ำเป็นสีที่มีคุณสมบัติโปร่งใสและไหลซึม เมื่อระบายลงบนกระดาษจะสามารถมองผ่านไปถึงสีอีกชั้นหนึ่งของกระดาษได้ เช่น เมื่อระบายสีที่ 2 กับสีที่ 1 ก็จะสามารถมองผ่านไปยังสีที่ 1 ได้เป็นชั้น ๆ ความทับซ้อนกันนี้ทำให้สามารถมองเห็นเป็นสีใหม่เกิดขึ้นได้ และสามารถระบายสร้างน้ำหนักและระยะใกล้ไกลได้

การถ่ายทอดความเหมือนจริง ด้วยเทคนิคต่าง ๆ บนกระดาษที่มีความหนาไม่น้อยกว่า 300 แกรมชนิดกึ่งหยาบและเรียบพบว่ากระดาษจะมีความย่นน้อยกว่ากระดาษสีน้ำทั่วไป ส่วนภาพผลงานบนกระดาษกึ่งหยาบจะมีความสวยงามกว่าเขียนบนกระดาษที่มีผิวแบบเรียบ

จากการศึกษาการระบายสีน้ำ: วิถีชีวิตชาวนาไทย ในเขตพื้นที่จังหวัดสุพรรณบุรีครั้งนี้ มีสิ่งที่ทำให้เห็นว่าในสถานการณ์และวิถีชีวิตที่กำลังดำเนินไปในปัจจุบันนี้ มีการพึ่งพาเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น มีรถไถนา มีเครื่องเกี่ยวข้าว สิ่งเหล่านี้ได้ส่งผลให้วิถีชีวิตของชาวนาไทย ในเรื่องวัฒนธรรม ภูมิปัญญา สภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไป ด้านความสัมพันธ์ตามวิถีชนบทไทยสูญหายไป ผู้วิจัยมุ่งหวังว่าผลงานวิจัยชุดนี้จะส่วนหนึ่งในการให้ความรู้และอนุรักษ์ความเป็นไทยให้แก่เยาวชน และผู้ที่สนใจทั่วไป

จากผลการวิจัย สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในประเด็นต่าง ๆ ได้ดังนี้

- 1) ใช้เป็นแนวทางในการสืบค้น หาข้อมูลเกี่ยวกับวิถีชีวิตชาวนาไทย เครื่องมือเครื่องใช้พื้นบ้านแบบดั้งเดิมในการทำงานของพื้นที่อื่นหรือแหล่งอื่นได้
- 2) ใช้เป็นข้อมูลต่อเรียนรู้ในรายวิชาทัศนศิลป์เรื่องการระบายสีน้ำด้วยเทคนิคต่าง ๆ ได้

5. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาค้นคว้าวิถีชีวิตชาวนาไทยของเขตพื้นที่อื่นในประเทศไทย เพื่อให้ได้ให้ทราบถึงข้อมูลที่มีความสัมพันธ์ในเรื่องวิถีชีวิต วัฒนธรรม มาเป็นองค์ความรู้ หรือเครื่องมือเครื่องใช้ในการทำงานที่แตกต่างกัน และเผยแพร่ให้ความรู้แก่ผู้ที่สนใจสามารถศึกษาได้ต่อไป

2. ควรมีการศึกษาเทคนิคการระบายสีน้ำเทคนิคอื่น ให้เป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงาน เพื่อใช้เป็นองค์ความรู้ในการเผยแพร่ให้กับนักเรียน นักศึกษา และผู้ที่สนใจสามารถศึกษาได้ต่อไป

6. เอกสารอ้างอิง

- ธิดา สารระยา. (2544). **ประวัติศาสตร์ชาวนาสยาม**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ธันวาท ใจเที่ยงม, ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2547). **ชาวนา ประวัติศาสตร์ ความหวัง และทางออก**. กรุงเทพฯ. สร้างสรรค์.
- มูลนิธิข่าวไทยในพระบรมราชูปถัมภ์. (2562). **การทำงาน**. สืบค้นเมื่อวันที่ 17 เมษายน 2563. จาก <http://thairice.org/>
- สุภาพ แคโอชา. (2546). **ข้อมูลท้องถิ่นจังหวัดสุพรรณบุรี**. เทคโนโลยีชาวบ้าน.
- อารี สุทธิพันธ์. (2560). **การระบายสีน้ำ และแบบฝึกปฏิบัติการระบายสีน้ำ**. กรุงเทพฯ. สันติศิริการพิมพ์.
- เอี่ยม ทองดี. (2537). **วัฒนธรรมข้าว: พิธีกรรมเกี่ยวกับข้าวและการทำนา**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ. สหธรรมิก.